

Ifjúsági nevelési törekvések a magyar nyelvű unitárius sajtóban

Unitárius neveléstörténeti áttekintés

Az unitárius hitelvek tanítása a kolozsvári egyházi közösségben kezdődött meg **Dávid Ferenc** által az óvári kollégiumban.¹

A XVI. században eme intézmény végig unitárius szelvényben nevelt. 1572-ben adták elő az iskola diákjai a Debreceni disputa című magyar nyelvű darabot

A század végére erősödött meg a kolozsvári unitárius iskola teológiai tagozata, ekkor a nagydiákoknak logikát és etikát tanítottak. Az iskolában számos nagynevű protestáns személyiség tanított: **Félegyházi Tamás** 1570-ben;

Johann Sommer – Dávid Ferenc veje – ; **Jacobus Palaeologus**.²

János Zsigmond fejedelemsége idején e főiskolára az egész országból érkeztek diákok, ez helyettesítette az egyetemet.³ E virágzó korszak 1603-ig tartott. Mihály vajda és Básta kegyetlen módon üldözte a kollégium tanárait, az iskolákat átadta a jezsuitáknak. A rémuralom után Bocskai István visszaadta az elvett iskolákat, és folytatódhatott a nevelés-oktatás a XVII. század végéig.

Ezt követően újabb osztozkodás kezdődött meg katolikus részről, amely több évig tartott. 1692-ben a hosszas egyezkedés nem volt kedvező az unitáriusok számára: az óvári iskolát el kellett hagyniuk.

Az új iskola építése három házhelyen, a piac közelében az unitáriusok összefogásával valósult meg, és az országtól is kapott az egyház 5000 forintot.

1718. március 30-án ez a létesítmény is katolikus kézre került, de ekkor már nem számíthattak semmilyen anyagi segítségre.

Az unitárius egyház megmaradt tulajdonából az ún. Huszár-házat bocsátotta rendelkezésre iskola építése céljából.⁴ A toldott-foldott épületek teljes felújítást igényeltek, az 1770-es évek végén megkezdett javítás az 1800-as évek elejéig tartott, ez alatt folyt a tanítás.

A javítás-bővítés sok-sok nehézséggel járó tanévet jelentett mind a tanárok, mind a diákok számára. Szinte elképzelhetetlen, hogy a XIX. század történelmi időszakában is aktív élet folyt az unitárius kollégiumban. Diákönképzőkörök alakultak, volt egy forradalom és szabadságharc, ám a szellemi pezsgést nem befolyásolta az épületek állandó javítása. Az 1900-as évek elejére a helyiségek száma elérte az 50-et. Az épületben voltak teológiai, főgimnáziumi, elemi osztályos tantermek és egyéb helyiségek.

Ami vizsgálatom középpontjában áll, az az ifjúság erkölcsei nevelése; e tekintetben megállapíthatjuk, hogy a tantervek tartalmazták a morálteológia és a morálfilozófia tárgyakat, és a valláserkölcsei nevelés áthatotta a kollégiumi nevelés egészét.

Magyarországi unitárius ifjúsági sajtó

Jelen dolgozatom tárgya az 1945 utáni magyarországi unitárius sajtótörekvések vizsgálata. Az erdélyi unitárius sajtó bemutatásával az Unitárius Élet 1993. évi hasábjain foglalkoztam.

A trianoni döntést követő években a kolozsvári központtól a meghúzott határok elválasztották a IX. egyházkerületet. A központi irányítás gyakorlati megvalósítása nehézkessé vált, és lassan megindult az önálló egyházi élet a mai Magyarország területén.

Felekezeti iskola létesítésére ebben a régióban nem volt lehetőség, csupán a mai Hőgyes Endre utcában, az egykori Unitárius Misszió Ház tartott fenn nehéz körülmények között az itt tanuló erdélyi diákok számára diákotthont.⁵

A diákotthonban érvényesültek az intézményi nevelés feltételei, unitárius felekezeti tanárok felügyelete alatt tanultak a diákok.

Unitárius Értésítő

1922-ben indult meg az első Budapesten szerkesztett lap: az Unitárius Értésítő.

Az Unitárius Értésítőt **Józan Miklós**, későbbi unitárius püspök alapította. A lap 1944-ben jelent meg utoljára.

Az Unitárius Értésítő Ifjúsági rovata foglalkozott a budapesti 345. sz. János Zsigmond unitárius cserkészcsapat, a Dávid Ferenc Ifjúsági Egylet tevékenységével, kevés ifjúságnak szóló valláserkölcsei nevelési írást közölt.

A nevelés, a kötelező felekezeti hitoktatás keretében valósult meg leginkább.

Kiemelkedő hitoktató személyiségek voltak: **Iván László**, **Barabás István**.

A hitoktatás, erkölcsei nevelés tankönyvei elsősorban az erdélyi unitárius egyháztól származtak, és maguk a hitoktatók is készítették saját jegyzeteket.

Unitárius Élet

A II. világháborút követően 1947-ben jelent meg az Unitárius Élet. A korábbi országhatáron is átívelő unitárius szellemi egységet a történelem viharai tovább tépázták. A magyar állam és a Magyarországi Unitárius Egyház egyezményt kötött, és 1971-ben önálló püspökség jött létre. Ez nagyobb önállóságot tett lehetővé az egyházi közigazgatásban. **Ferenc József** püspök intézmények létrehozásában igen aktív szerepet töltött be: Levéltárat alapított, a Budapesti Unitárius Egyházközség 1930-tól 1945-ig működött könyvtárát központi könyvtárrá rendezte. Kolozsvár szellemi központúsága elismerése mellett az itt élő és dolgozó lelkészek számára Teológiai Intézetet szervezett, ám annak akkreditálása a személyi és tárgyi feltételek hiányában nem történt meg.

A valláserkölcsei nevelés szervezettsége az utóbbi évtizedekben alacsonyabb színvonalú Magyarországon, mint Erdélyben.

A magyarországi lelkészek és világi hitoktatók régi hit-tankönyvekből tanítanak, és leginkább Kolozsvárt kiadott unitárius szakirodalmat használnak fel az ifjúság valláserkölcsei neveléséhez. Az anyaegyház ilyen értelemben Erdélyben van, ahol az egyház nagyobb tömegbázisra építhet hívei tekintetében.

Az 1947 óta folyamatos megjelenésű Unitárius Élet többnyire kéthavonta megjelenő folyóirat, melynek fő célkitűzése a mai Magyarország területén található egyházközségek életének bemutatása, az egyházi élet híreinek közlése.

A lap elsősorban felnőtt olvasóknak szól. Egy-egy szerkesztő a lap megjelenése óta próbálkozott az ifjúságot megszólítani, ám nem rendszeresen. Az ifjúság számára viszont lehetőséget adott a megszólalásra, beszámolóik közlésére.

Az 1990-es években mutatkozó vallás felé forduló érdeklődés hatására megnőtt a vasárnapi iskola iránti igény. Ennek oka az is, hogy sok száz unitárius család érkezett Erdélyből Magyarországra. A Budapesti Unitárius Egyházközségben Valláserkölcsei Nevelési Bizottság alakult az unitárius ifjúság hitéleti és közösségi nevelési problémáinak megoldására. A hitoktatás tankönyvei most is kolozsvári kiadásúak. Az ottani Protestáns Teológiai Akadémia Unitárius fakultásának oktatóközössége foglalkozik tankönyvkiadással.

Ebben az időben az Unitárius Élet szerkesztősége is fontosnak tartotta, hogy a lap foglalkozzék az ifjúsággal, közöljön számukra érdekes cikkeket, amit szüleikkel, vagy egyedül elolvashatnak.

¹ Mészáros: XVI. századi iskoláink és a „Studia humanitas” Akadémiai Kiadó, 1981

² Mészáros: 82. p.

³ Benczédi Gergely: A Kolozsvári Unitárius Kollégium vázlatos története. Kolozsvár, 1901. 4-5. p.

⁴ Benczédi 19. p.

⁵ Kelemen Miklós: Az unitárius egyház története a mai Magyarországon területén – Magyar Egyháztörténeti Vázlatok 1997/1-2. 63-81 p.

Muszka Ibolya

(Folytatás a következő számban)